

سری در علوم و معارف قرآنی

نادر خطیبی نیا

www.ketab.ir

سرشناسه	عظیمی نیا، نادر، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	سیری در علوم و معارف قرآنی، نادر عظیمی نیا.
مشخصات نشر	لاهیجان: رستم و سهراب، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۵۵۴ ص.
شابک	۱۳۹۷: ۵۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	۸-۰۵۳-۳۹۲-۶۰۰-۹۷۸:
یادداشت	فبیا
موضوع	کتابنامه
موضوع	قرآن-- بررسی و شناخت
رده بندی زکمره	Qur'an -- Surveys:
رده بندی دربی	۴، ۶۵، ۶۷، ۶۹ س BP
شماره کتابشناسی	۲۹۷، ۱۵۹:
	۵۳۵۸۶۲۹:

سیری در علوم و معارف قرآنی

مؤلف: نادر عظیمی نیا
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷
چاپ: بادلی، لاهیجان
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
طرح جلد: مؤلف
قیمت: ۵۵۰۰۰۰ ریال

انتشارات رستم و سهراب

لاهیجان، کوچه برق، پاساژ مروارید، طبقه ۲

تلفن دفتر: ۰۱۳۴ ۲۲۳۱۷۱۹ همراه: ۰۹۱۱۸۴۳۸۳۰۹

Email: entesharat_rostam_sohrab@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
۱	مقدمه
۹	سخنان دانشمندان و اندیشمندان غیر اسلامی در باره قرآن
۱۰	قرآن از نگاه اندیشمندان، مراجع و علمای اسلامی
۱۳	فصل اول: آشنایی اجمالی با سوره های قرآن
۱۵	فاتحه (حمد)، بقره، آل عمران، نساء، مائده
۱۶	انعام، اعراف، انفال، توبه، یونس
۱۷	هود، یوسف، زمر، ابراهیم، حجر، نحل
۱۸	اسراء، کهف، مریم، طه، انباء، حج
۱۹	مؤمنون، نور، قان، اعراف، نمل
۲۰	قصص، عنکبوت، روم، عمران، سجده، احزاب
۲۱	سبا، فاطر، یس، صافات، زمر
۲۲	زمر، مؤمن (غافر)، فصلت، شوری، زمر
۲۳	دخان، جاثیه، احقاف، محمد، فتح
۲۴	حجرات، ق، ذاریات، طور، نجم
۲۵	قمر، رحمن، واقعه، حدید، مجادله، حشر
۲۶	ممتحنه، صف، جمعه، منافقون
۲۷	تغابن، طلاق، تحریم، ملک، قلم
۲۸	حافه، معارج، نوح، جن، مزمل، مدثر
۲۹	قیامت، دهر، مرسلات، نبأ، نازعات
۳۰	عبس، تکویر، انفطار، مطففین، انشقاق
۳۱	بروج، طارق، اعلی، غاشیه، فجر
۳۲	بلد، شمس، لیل، ضحی، انشراح
۳۳	تین، علق، قدر، بینه، زلزال
۳۴	عادیات، قارعه، تکاثر، عصر، همزه
۳۵	فیل، ایلاف، ماعون، کوثر، کافرون
۳۶	نصر، تبت، اخلاص، فلق، ناس

موضوع

صفحه

فصل دوم: سیری در موضوعات آیات رحمانی

۳۷	آب (باران رحمت)
۳۹	آزار و اذیت
۴۰	آزمایش (آزمودن)
۴۲	آسانی (یسر)
۴۲	آسمان ها و زمین
۴۳	آفرینش (خلقت) آسمان ها و زمین
۴۸	آفرینش آسمان ها و زمین در چند دوره
۵۰	آفرینش هفت آسمان
۵۱	آفرینش (خاست) انسان
۵۱	آمرزش (مغسرت)
۵۴	آموختن
۵۷	اجازه (اذن)
۵۸	اجازه و امر خدا (اذن الله)
۶۰	اجل
۶۳	اخلاص و مخلصین
۶۴	ارث و احکام آن
۶۵	ارحام (صله ارحام)
۶۶	ارسال رسل (پیامبران)
۶۶	ارسال کتب آسمانی
۶۹	ازدواج (نکاح) و احکام آن
۷۲	اسراف (زیاده روی)
۷۳	اسوه (نمونه)
۷۴	اطاعت از خدا و رسول
۷۴	اطعام (غذا دادن)
۷۵	اظهارات (کافران) اقوام، در باره انبیاء الهی
۷۶	امر به معروف و نهی از منکر
۷۸	انسان
۷۹	

۸۲	انسان و ضد ارزش ها در او
۸۳	انسان و مراحل رسیدن به انسانیت (مراحل: خاک، گل، گل خشک، گل رسیده، گل خشک صدا دار، دمیدن روح)
۸۴	انسان و منزلت او (جانشینی خدا، برخورداری از روح خدایی، مسجود فرشتگان، حامل امانت الهی، کرامت تکوینی، کرامت اختیاری)
۸۵	انفاق
۸۷	ایمان به خدا و پیامبر (فرستاده) او
۸۸	ایمان به خدا و قیامت
۸۹	ایمان و عمل صالح (نیکو و شایسته)
۹۳	باد (ریح)
۹۳	بازگشت (رجعت)
۹۵	بت (پرستش غیر خدا)
۹۶	بخل
۹۶	بدکاران (مجرمین)
۱۰۰	بدی و زشتی اعمال (سیئات)
۱۰۱	برزخ (حائل بودن میان دو چیز)
۱۰۱	بشارت (مژده) و بیم دادن (بشیر و نذیر)
۱۰۳	بشارت و مژده های قرآن
۱۰۴	بعثت رسول اکرم (ص)
۱۰۵	بندگان خاص خدا (عباد الرحمن)
۱۰۶	بهشت (جنت)
۱۰۹	بیزاری و براءت جویی انبیاء الهی
۱۱۰	بینایان و صاحبان بصیرت (اولی الابصار)
۱۱۰	بیم و هشدار دادن (نذیر)
۱۱۱	پاداش (اجر و مزد)
۱۱۴	پاک (طیب)
۱۱۶	پاک و منزّه
۱۱۶	پرستش چیزی که اختیار سود و زیان شما را ندارد

۱۱۷	پرستش خدا
۱۱۹	پرستش غیر خدا
۱۲۲	پرهیزگاران (متقین)
۱۲۳	پرهیزگاری (تقوا داشتن)
۱۲۷	پرهیزگاران (متقین) و صفات آنان در قرآن
۱۲۸	پلید و نا پاک (خیث)
۱۲۸	پنهان آشکار (غیب و شهود)
۱۳۰	پیامبران الهی، قوم و امت آنان (ابراهیم ^(ع) ، نوح ^(ع) ، داود ^(ع) و سلیمان ^(ع) ، موسی ^(ع) ، و هارون ^(ع) ، عیسی ^(ع) و مریم ^(س) ، محمد ^(ص) ، یوسف ^(ع) و یعقوب ^(ع) ، صحبت های - برادران یرسف ^(ع) ، یسع ^(ع) ، سایر پیامبران الهی)
۱۴۵	پیامبران الهی (موازی درباره آنان)
۱۴۶	پیامبران الهی (یادی بر انداز)
۱۴۷	پیروی کردن از دین پدر، خدای پدر
۱۴۸	پیروی کردن
۱۴۹	پیروی نکردن
۱۴۹	تاریکی و روشنایی (ظلمات و نور)
۱۵۰	تألیف قلوب (دل ها)
۱۵۰	تحریم شراب (طی چهار مرحله)
۱۵۱	تذکر و یادآوری
۱۵۲	ترس (خشی)
۱۵۲	ترس از عذاب خدا و فروتن بودن در برابر او (خَشِیت)
۱۵۳	تزکیه و تعلیم
۱۵۴	تعقل و اندیشه
۱۵۸	تفکر و اندیشه
۱۵۹	تکبر (سرکشی)
۱۶۳	تکذیب آیات الهی
۱۶۵	تکذیب پیامبران الهی
۱۶۷	تکلیف و رسالت پیامبر ^(ص) و رسول گرامی خدا

صفحه

موضوع

۱۶۸	تکلیف نکردن
۱۶۸	توبه (بازگشت)
۱۷۲	توحید و یکتا پرستی
۱۷۴	توکل کردن
۱۷۶	ثابت قدم و استوار بودن
۱۷۶	جفت آفریدن هر چیزی
۱۷۷	جن و انس
۱۷۸	جهان و اسام آن
۱۸۱	حجاب (پوشش)
۱۸۲	حج و احکام آن
۱۸۳	حد و حدود الهی
۱۸۳	حرف و عمل
۱۸۳	حق و باطل
۱۸۴	حکمت و دانش
۱۸۵	حکم کردن (داوری و قضاوت)
۱۸۸	حلال و حرام
۱۹۰	خدا و پیامبر او
۱۹۱	خداوند
۲۱۵	خداوند و بی نیازی او
۲۱۶	خردمندان و صاحبان خرد (اولی الالباب)
۲۱۷	خشم (غضب الهی)
۲۱۸	خطاب به اهل کتاب
۲۱۹	خطاب به مردم (ناس)
۲۲۱	خطاب به مؤمنین (ایمان آورندگان)
۲۲۹	خطاب به پیامبر و نبی اکرم (ص)
۲۳۱	خواندن خدا
۲۳۱	خوردن مال حلال و پاک (طیب)
۲۳۲	خورشید و ماه (شمس و قمر)

۲۳۳	خوف از خدا (خشیت الهی)
۲۳۴	خیرات و عمل خیر
۲۳۵	داستان های قرآنی (داستان: آدم (ع) و حواء، نوح (ع)، ابراهیم (ع)، لوط (ع)، هود (ع)، صالح (ع)، شعیب (ع)، موسی (ع) و داستان های دیگر قرآنی)
۲۴۵	دروغ بستن به خدا
۲۴۶	دشمن
۲۴۶	دشمنی شیطان
۲۴۷	دعا
۲۴۷	دعای قرآنی (دعاهای: مردم، انسان، پارسیان، لشکریان طالوت، خردمندان، اهل ایمان، پیران، عیسی، سابران، اعرافیان، ساحران، پیروان موسی، کافران، اصحاب کهف، بندگان خاص، خدا، بلقیس، فرشتگان، آسیه "همسر فرعون"، گروهی از بندگان خدا)
۲۵۱	دعای پیامبران الهی (دعای: آدم (ع) و حواء، نوح (ع)، ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع)، ابراهیم (ع)، موسی (ع)، لوط (ع)، هود (ع)، یونس (ع)، زکریا (ع)، ایوب (ع)، یونس (ع)، شعیب (ع)، سلیمان (ع)، عیسی (ع)، محمد (ص))
۲۵۶	دعوت
۲۵۷	دنیا
۲۵۸	دنیا و آخرت
۲۶۰	دوزخ (جهنم)
۲۶۳	دوستی با غیر خدا
۲۶۳	دین و آیین
۲۶۴	راستگو (صادق)
۲۶۴	راستی (صدق)
۲۶۶	راستگویان "صادقین" (سخن پیامبر (ص) با کافران و با اهل ایمان، سخن خدا - به فرشتگان، سخن کافران با پیامبران الهی و با اهل ایمان)
۲۷۰	راه راست (صراط مستقیم)
۲۷۲	ربا و رباخواران
۲۷۲	رزق و روزی

صفحه

موضوع

۲۷۶	رستگاران و ویژگی آنان
۲۷۶	رستگاری و پیروزی (فلاح)
۲۸۰	رشد و کمال
۲۸۱	روژه و احکام آن
۲۸۲	زبان حال منکران معاد و پرسش آنان
۲۸۳	زکات
۲۸۳	زنا (عما زشته و ناپسند)
۲۸۳	زند شدن رمین
۲۸۴	زننده شدن و مردن
۲۸۶	زیانکار و زیان‌آران
۲۹۱	زیبا جلوه دادن اعمال
۲۹۲	سؤال از پیامبر (ص)
۲۹۴	ستایش خدا و تسبیح او
۲۹۸	ستمکاران (ظالمین)
۳۰۱	سختی (عُسر)
۳۰۱	سختی و آسانی (عُسر و یُسْر)
۳۰۲	سخن باطل
۳۰۲	سخن گفتن حیوانات
۳۰۲	سعادت و کامیابی (فوز)
۳۰۳	سفارش کردن
۳۰۴	سلام و تحیت
۳۰۵	سود و زیان (نفع و ضرر)
۳۰۹	سوگند (قسم)
۳۱۲	سیر و گردش در زمین و نگرش در احوال گذشتگان
۳۱۴	شایستگان (صالحین)
۳۱۶	شب و روز (لیل و نهار)
۳۱۸	شرک و مشرک
۳۲۰	شفاعت

۳۳۱	شفیع گرفتن بت ها
۳۳۱	شکر الهی
۳۳۵	شیطان (ابلیس) و دشمنی آن
۳۳۹	صبر و صابر بودن
۳۳۲	صدقه دادن
۳۳۳	صور اسرافیل
۳۳۴	طلاق و احکام آن
۳۳۶	ظلم و جور
۳۳۶	عبدت خدا
۳۳۷	عتاب خدا به سرکار
۳۳۷	عدل و عدالت
۳۳۷	عذاب الهی (عذاب بن: آتش، فروزان، بزرگ، پایدار و دائم، خفت بار، خواری، دردناک، دوزخ، روز بزرگ، سخت، سموم)
۳۴۷	عزت
۳۴۷	عهد و پیمان
۳۴۸	غفلت (غافلان و بی خبران)
۳۴۸	غلبه کردن
۳۵۰	فراموشی (نسیان)
۳۵۲	فرشتگان (ملائکه)
۳۵۴	فساد و فاسد
۳۵۵	فسق و فاسق
۳۵۶	فضل و رحمت
۳۶۰	فهم و درک (تفقه)
۳۶۱	قرآن
۳۶۷	قرآن و آداب تلاوت آن (وضع، استعاذه، خواندن ترتیل، تدبر، سکوت و خشوع)
۳۶۸	قرآن و اوصاف آن
۳۷۰	قرآن و حقانیت آن (شهادت خدا، شهادت فرشتگان، تحدی قرآن تصدیق کننده - سایر کتب الهی، بشارت آمدن پیامبران پیشین به آمدن پیامبر اسلام (ص) و...)

صفحه

موضوع

۳۷۰	قرآن و ویژگی های آن (اعجاز: در فصاحت و بلاغت، در اخبار غیب، در طرح مطالب علمی، از جهت آورنده آن، در هماهنگی و عدم اختلاف، جاودانگی، جامعیت)
۳۷۲	قرآن و مصونیتش از تحریف (صیانت در مرحله نزول و ابلاغ، صیانت در مراحل پس از ابلاغ، وحی بر پیامبر، جهانی و همگانی بودن آن)
۳۷۳	قرض نیکو (قرض الحسنه)
۳۷۳	قلب سلیم و ویژگی های آن
۳۷۳	قلب مریض و ویژگی های آن
۳۷۴	قیام
۳۸۴	قیامت و زمان وقوع آن
۳۸۴	کافران
۳۹۱	کافران و عذاب آنان
۳۹۴	کتاب و حکمت
۳۹۵	کشتن پسران و فرزندان
۳۹۶	کشتن (قتل نفس)
۳۹۷	کِشتی (فُلک)
۳۹۷	کوه ها (جبال، رواسی)
۳۹۸	گردنکشی (عُلُو)
۳۹۹	گمان و حدس (ظَن)
۴۰۱	گمراهی (ظلاله)
۴۰۴	گناه (اثم)
۴۰۷	گناه (ذنب)
۴۱۰	گناه (سینات)
۴۱۱	گناه و خطا
۴۱۲	گواه (شاهد)
۴۱۳	گواهی (شهادت)
۴۱۴	لعن خدا
۴۱۴	مأمور بودن پیامبر (ص)
۴۱۵	مثل های قرآنی

صفحه	موضوع
۴۲۰	مثل های قرآنی و علل بیان آن ها
۴۲۰	مردان و زنان با ایمان
۴۲۱	مردان و زنان منافق
۴۲۱	مردم (ناس)
۴۲۳	مرگ (موت)
۴۲۵	مزد و پاداش رسالت (پیامبر اسلام (ص) و سایر پیامبران الهی)
۴۲۶	مسجد
۴۲۷	مسح حرام
۴۲۸	مسخر کردن (استهزاء)
۴۳۰	مشورت
۴۳۰	معجزات انبیاء (ا) (علیم (ع) داود (ع)، صالح (ع)، سلیمان (ع)، موسی (ع)، عیسی (ع)، محمد (ص))
۴۳۳	منافقین
۴۳۷	منافقین و اوصاف آنان
۴۳۷	منتظر ماندن پیامبر (ص) و هود (ع)
۴۳۸	مؤمنین (اهل ایمان)
۴۴۲	نابودی اعمال
۴۴۳	نامه اعمال (کتاب اعمال)
۴۴۴	نجات (رهانیدن)
۴۴۵	نذر
۴۴۶	نگرش در آیات و نشانه های الهی
۴۴۶	نعمت های الهی
۴۴۸	نعمت های الهی و ذکر برخی از آن ها
۴۵۲	نعمت های الهی و یاد آوری آن ها
۴۵۲	نماز و احکام مربوط به آن
۴۵۵	نماز و اوقات بجای آوردن آن
۴۵۵	نماز و انفاق
۴۵۶	نماز و زکات
۴۵۷	نهرهای جاری در بهشت

صفحه

موضوع

۴۵۹	نیک و بد (حسنه و سیئه)
۴۶۲	والدین (پدر و مادر)
۴۶۳	وای بر... (ویل)
۴۶۴	وحی
۴۶۷	وصیت کردن
۴۶۸	وعده الهی
۴۶۹	وفای به عهد و پیمان
۴۷۰	هجرت کردن
۴۷۱	هدایت و راهنمایی
۴۷۴	هدایت و گمراهی
۴۷۶	همسران پیامبران
۴۷۷	یاد و نام خدا
۴۸۰	یتیم و اموال او
۴۸۱	یکسان و برابر نبودن
۴۸۳	فصل سوم: احادیث قرآنی
۴۸۵	فضیلت برخی از سوره ها و آیات قرآن
۴۸۹	خواندن و تلاوت قرآن
۴۹۶	خواندن از روی قرآن
۴۹۷	خواندن قرآن با صدای حزین
۴۹۸	خواندن قرآن با صدای خوش
۴۹۹	تعلیم قرآن و آموختن آن
۵۰۱	راهنمایی و هدایت قرآن
۵۰۲	تدبر و اندیشه کردن در قرآن
۵۰۳	حفظ کردن قرآن
۵۰۴	عمل کردن به قرآن
۵۰۵	استماع (گوش دادن) به قرآن
۵۰۵	حاملان قرآن
۵۰۷	تفسیر به رأی و تأویل قرآن

موضوع	صفحه
شفاعت قرآن	۵۰۸
شفا و دارو بودن قرآن	۵۰۸
جامعیت علمی قرآن	۵۰۹
سایر احادیث قرآنی	۵۱۰
فصل چهارم: اطلاعات و دانستنی های مفید قرآنی	۵۱۳
الف - موارد کلی و اطلاعات آماری	۵۱۵
حروف، مقطعه، دلائل و فلسفه وجودی آن، اسماء الحسنی خداوند، اسامی قرآن و نام های اشخاص، فرشتگان، زنان، قبایل، کافران، بهشت، جهنم، قیامت، گیاهان، اسامی و صفات پیامبر (ص) و جنگ های زمان پیامبر (ص)، و اسامی: حیوانات، بستان ها، مقیاس ها، مکه و اعجاز قرآن، انواع وحی، کتابت و تدوین قرآن، شیوه نذر قرآن، «سراع نوشت افزار»، نسخ قدیمی قرآن، آداب تلاوت، انواع قرائت و قراء سعه	۵۱۸
ب - اطلاعات و دانستنی های مربوط آیات قرآن	۵۲۹
اقسام آیات قرآن	۵۳۳
ج - اطلاعات و دانستنی هایی در باره سوره های قرآن	۵۳۳
(ویژگی های سوره های مکی و مدنی، سوره هایی که بیش از یک نام دارند، عناوین دیگر سوره ها، شروع و ختم برخی از سوره ها)	
د - فضیلت برخی از سوره ها و آیات قرآن	۵۳۸
ه - نغمات، مقامات و دستگاه های قرآنی	۵۴۰
حالات دستگاه ها	۵۴۱
کتابنامه	۵۴۳

مقدمه

ستایش خدا را، ستوده صفات، که قرآن را بر اساس علم، (مانند کُتبِ آسمانی پیشین) با آیات روشن بر دهنده خود نازل کرد تا حق را از باطل جدا کند و به راهی که از همه راه ها مستقیم تر است هدایت فرماید. چرا در این کتاب تفکر نمی کنید؟

قرآن که پیامبر اکرم^(ص) ظرفیت آن را یافت تا بر قلب مبارکش نازل گردد و وحی الهی را با تمام و کمال در خود جای دهد، شگفت ترین و پر خواننده ترین کتابی است که بشر تا کنون به چشم دیده و در باب حقیقت و ژرفای بی پایانش غور نموده است و سرانجام نیز همه عقلا، مفسران، دانشمندان و فلاسفه غرق و غرقیم و جدید در برابرش به عجز و واماندگی افتاده و خود را در وادی بی حد و حصرش سرگردان و خیراب یافته اند.

قرآن از مختصات اسلام و معجزه جاودان پیامبر اسلام^(ص) است که با دیگر معجزاتی که جنبه علمی و معنوی نداشته و همگی مادی و عینی بوده و در دست پیامبران (علیهم السلام) به اذن خدا انجام می گرفته تفاوت دارد. معجزه ای است که در همه وقت و همه جا در دسترس همگان است بر خلاف معجزه سایر انبیاء الهی که در حال حاضر در دست پیروان آن ها نمی باشد. به قول استاد شهید مرتضی مطهری: "قرآن دارای سه اصالت است: اصالت بدون شبهه بوده و نیازی به پی جویی نسخه های قدیمی نمی باشد، اصالت مطالب (معانی آن) التقاطی و اقتباسی نبوده و ابتکاری است) و اصالت الهی (افاضه معارف قرآن از افق ماوراء به ذهن و فکر حضرت رسول اکرم^(ص) به ایشان و حامل وحی بودن حضرتش) می باشد که عمده ترین آن ها همین اصالت الهی یعنی معجزه بودن قرآن است لذا بر اهل ایمان پوشیده نیست که در بین علوم، علم قرآن مانند خورشید بین ستارگان است زیرا این علم است که انسان را از حیضِ ذلت و عالمِ بهیمیت به قله رفیع انسانیت و مقام والای معنویت می رساند.

قرآن کتابی است جاویدان و دارای ابعاد گوناگون و جاویدان بودن آن، جز این معنا ندارد که در مسیر زمان، معانی و بطن‌هایی از آن استخراج و فهمیده می‌شود که در گذشته مکتوم و پنهان بوده است و محققان مختلف در هر رشته‌ای از معارف انسانی می‌توانند بعدی از آن را کشف نمایند و اینکه مسائلی در نسل‌های پیش مطرح شده که اساساً موضوعیتی نداشته و امروز که موضوع آن تحقق پیدا کرده می‌بینیم قرآن مسئله را مطرح می‌کند به طوری که قرآن در سوره "ص" آیات ۸۷ و ۸۸ خود را چنین معرفی می‌کند: "إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ* وَلِتَعْلَمَ نَبَأُ بَعْدِ حِينٍ" یعنی: (این قرآن نیست مگر مایه بیداری همه جهانیان و خبرش را بعداً خواهید شنید که در اندک مدت با جهانیان چه خواهد کرد) بنابراین یکی از ویژگی‌های قرآن، توانایی این کتاب در پاسخ‌ها و نیازها و مشکلات نسل‌ها در هر عصرها است لذا همچون طبیعت، کتابی است که برای یک زمان نازل نشده و اگر غیر از این بود در گذشته همه واژه‌های قرآن کشف می‌شد و این کتاب آسمانی جاذبه و تازگی و اثربخشی خود را از دست می‌داد. بنا به فرموده امام صادق (ع): "خداوند قرآن را برای زمان خاص و مردمی خاص قرار نداده، بنابراین در هر زمان جدید و تازه است و در نزد هر مردمی، طراوت و شادابی خود را تا روز قیامت دارد"^۲

قرآن پیام آسمانی حق، ارمغان بزرگ الهی برای بشریت، بیانگر راه آدمی به سوی هدف عالی حیات همراه با تبیین دیدگاه وحی الهیه، هستی و زندگی انسان و هدیه‌ای والایی است که رسولان الهی در خلال سالیان دراز با ایثار، جهد و کوشش و با خون خویش بر آن بودند تا آدمی را به مقامی رسانند که لیاقت و شایستگی همراهی با آن را بیابد. از طرفی این کتاب، فراقان حق و باطل است، دیواره‌ای بین عصر تاریکی و عصر روشنایی، مرزی بین "جاهلیت و اسلام" و "انحطاط و تعالی" و از سوی دیگر کتاب عمل است، کتابی که انسان‌ها باید هر امری از امور زندگانشان را با آن تطبیق نمایند که زمینه عمل به آن نیز دانایی و درک صحیح از مفاهیم این کتاب با عظمت است.

قرآن کامل‌ترین کتاب هدایت انسان و عالی‌ترین دستور برای رسیدن به قله سعادت بوده و کرامت واقعی را به انسان عطا می‌کند. کتابی است که یکسره نور بوده (وَأَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا) و در آن هیچ انحرافی نمی‌باشد (غَيْرِ ذِي عِوَجٍ) و الفاظ آن عین وحی الهی است

^۲ میزان الحکمه - ج ۸ - ص ۷۰

^۳ قرآن کریم - نساء - ۱۷۴

^۴ قرآن کریم - زمر - ۲۸

و دسیسه دسیسه گران هیچگاه نتوانسته و نخواهند توانست دست ناپاک خو را به تحریف آن آلوده سازند (إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ)

آری، قرآن کتاب هدایت انسان هاست و به همه ابعاد وجود بشر توجه داشته و هرآنچه را برای هدایت انسان ها لازم است در بر دارد، یعنی هم حاوی نکات فلسفی بوده و هم تاریخی، فقهی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، تربیتی و... و از این جهت کتابی جامع است و برای هدایت انسان ها نکته ای را فرو گذار نکرده است. این کتاب مجموعه ای از آیات است و آیه نیز به معنای نشانه است و نشانه برای نشان دادن راه است که انسان راه را برود نه آنکه جای نشانه بشیند! لذا قرآن برخلاف مکتب هایی که گروه معینی را مورد خطاب خویش قرار می دهند، پیای همه انسان ها را با تعبیرهایی همچون: "يَا أَيُّهَا النَّاسُ"، "يَا بَنِي آدَمَ" و "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا" مخاطب می سازد و آن ها را به سبب انحراف از مسیر زندگی سرزنش کرده، با یادآوری آفات دنیوی و آخرت نسبت به اعمال صالح، تشویق و از کردارهای ناشایست نهی می کند.

قرآن کتاب هدایت نور، تذکر، وعظه، هان، شفا، حکمت و علم است. جلوه خداوند است که بر قلب پیامبر نازل شده است. کتاب اسمانی، سخن خدا و عصاره و چکیده و مکمل کُتب و صُحف همه پیامبران در طول تاریخ است. آخرین کتاب اخلاق بوده و با توجه نمودن به آن مشاهده خواهید کرد که چگونه برای تهذیب اخلاق و ایجاد سیرت های پسندیده و نابودی سیرت های ناپسند، پند و شرح زندگی گذشتگان بیش از یک سوم قرآن اختصاص به شرح زندگی پیشینیان دارد) دست می زند و در ذیل هر داستان دشمنان و متفکران را به گرفتن نتیجه اخلاقی آن داستان گوشزد می کند. نگاهی به تاریخ این نکته را روشن می کند که عملاً هیچ کتابی به اندازه قرآن بر روی جوامع بشری و بر زندگی انسان ها تأثیر نگذاشته است. از این جهت، شناخت آن برای هر فرد عالم به عنوان یک فرد عالم و برای هر فرد مؤمن به عنوان یک فرد مؤمن امری ضروری و واجب است. بنابراین قرآن مقیاس و معیار همه منابع دیگر است و ما حدیث و سنت را باید با معیار قرآن بسنجیم تا اگر با قرآن مطابق بود بپذیریم و اگر نبود نپذیریم.

^۹ قرآن کریم - حجر - ۹

^{۱۰} تفسیر قرآن کریم - آیات برگزیده - ص ۱۸

قطعاً برترین رفتار و گفتار در باره این کتاب هدایت را باید از ناحیه مقدس رسول گرامی اسلام شاهد باشیم. لذا برترین معرف قرآن در سیره کلام پیامبر اسلام (ص) است که آورنده آن می باشد. لازم به یادآوری است که سایر کتب آسمانی یکجا نازل می شدند و اُمت پیامبران سایر کتاب موظف به اجرای آن بودند اما قرآن در هر دو صورت (دفعه‌تاً در شب قدر و به تدریج) نازل شد. در حالت نزول یکجا، تنها بر قلب رسول خدا بود نه بر جامعه، و مسلمانان فقط با صورت نزول تدریجی آن متناسب با شرایطی که پیش می آمد روبرو بودند و شأن نزول و تطبیق شرایط، از این جا به وجود آمد.

پیامبر اعظم (ص) اساسی ترین راهبرد جهان اسلام را برای بعد از خود، تمسک اُمت اسلام به قرآن، بر عترت که دو یادگار و ثمره ارزنده رسالت آن بزرگوارند، معرفی فرمود. ولایت و قرآن، دو جسم از یک واقعیتند، هر دو معرف یکدیگرند. قرآن، ولایت را راه نجات و سعادت انسان ها، مسلمانان معنی می نماید و مصداق های آن را با نشانه های روشن، معین می فرماید و ولایت، قلب را کتاب هدایت و منشأ خیرات و راه یافتن به سعادت، معرفی می کند.

آنچه امروزه از یادگیری و خواندن قرآن مهم تر است، تدبر و تفکر در آیات الهی برای حرکت در مسیر الی الله است. لذا حدیثی بر تدبر در قرآن را لازم شمرده و کسانی را که اهل تدبر و اندیشیدن نیستند، توبیخ کرده: *أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا* " یعنی: (آیا بردل ها قفل خورده است که در قرآن بر نمی کنند؟) از این رو اهل بیت پیامبر اکرم (ص) نیز همواره مسلمانان را به قرائت، تدبر، فهم و عمل به قرآن فرا خوانده اند و چگونگی و راه درست آن را نیز نمایانده اند تا اغیار نتوانند با کج راه ها، قرآن را معطل ابطال خود قرار دهند. اگر قرآن به درستی تلاوت و فهم و عمل شود، جز به سعادت و به ضرورت ولایت، رهنمون نمی شود لذا بهترین توصیف و معرفی در باب کرم الهم است. آن کریم است و به شرط تدبر و ژرف اندیشی در آن است که می توان به حقایق سراسر شیعی آن که هیچ گاه کهنه نشده و همیشه تازه و تازه تر می گردد دسترسی پیدا کرد.

قرآن به ما یاد می دهد که اگر می خواهید در یک جامعه فاسد، کاری را شروع کنید باید از تفکر شروع کرد و باید از بنیاد آغاز کرد و آن هم در یک زمینه ای که حس کنجکاوی و طلب حقیقت جویی تفکر انسان را آزاد و پاک بگرداند و "ان تقو الله" نیز اشاره به همین حقیقت طلبی انسان است. بنابراین این بارش بی امان قرآن و فیض مستمر الله است که

^۷ حدیث ثقلین

^۸ قرآن کریم - محمد - ۲۴

همیشه و پیوسته ادامه دارد اما آن‌هایی که کاسه‌ها را وارونه گرفته‌اند و دل‌ها را واژگونه کرده‌اند از آن یاری و بهره‌ای نگرفته و سودی نمی‌برند لذا علما و بزرگان، همواره در برابر قرآن سر تعظیم فرود آورده‌اند و در تکریم آن، ارزش خود را نمایانده‌اند و اشتغالات فراوان در این عرصه‌ها، هرگز آنان را از تلاوت، انس، تدبیر و مراعات حق قرآن و منزلت بزرگ آن، غافل نساخته و مسئولیت و مقام، آنان را از قرآن بی‌نیاز ننموده است و در طول بیش از چهارده قرن از گذشتن نزول این کتاب آسمانی همواره عده‌ای از برجسته‌ترین متفکران مسلمان به تحقیق و تتبع درباره مسائل آن پرداخته و در این زمینه آثاری بس ارزنده از خود به یادگار گذاشته‌اند.

قرآن که هیچ گاه کتابی را نمی‌توان (در هیچ مکانی و زمانی) پیدا نمود تا قابل مقایسه با آن باشد، در عیلایاها، پلارند کتاب و مقاله‌ای که بشر تا کنون به رشته تحریر درآورده است چون خورشید فروغ است که در برابر ستارگانی کبر و کم سو با سرافرازی تمام، آدمیان را بر ای آوردن حق یک سره همانند آن به تحدی دعوت نموده و دانشمندان جهان را به عجز و اعتراف واداشته به طاری که کنت گریک (KENT GREK) استاد دانشگاه کمبریج انگلستان می‌گوید: "من به سبب اینستم تا بگویم قرآن کلام خدا می‌باشد ولی در مدت چهارده قرنی که از آمدن آن می‌گذشت هیچ‌کس نتوانسته است در زبان عربی کلامی بیاورد که با آن برابری کند" و در همین راستا دولت‌های متمدن با این که به قرآن اعتقادی ندارند در باره آن گفته‌اند: "قرآن تنها کتابی است که حکیمی آن را نوشته است"^{۱۰} "قرآن مجید با تأثیر عظیمی که در زندگی بشر و تحول تاریخ، مخصوصاً مسلمین داشته، اما چنانکه شایسته و بایسته مقام قرآن بوده به آن توجه نشد در بین مردم مهجور مانده است. بعضی توان تلاوت آن را ندارند، عده‌ای نمی‌خوانند، برخی در اسرار و نکات آن محرومند و بعضی دیگر به آن عمل نمی‌کنند. این مهجوریت، شکایت پیامبر اکرم (ص) را در قیامت به دنبال دارد که می‌فرماید: "پروردگارا همانا قوم من این قرآن را کنار زدند" بنابراین عمده‌ترین چیزی که سبب مهجور ماندن قرآن در بین افراد و اجتماع می‌شود، ترک عمل به قرآن است و گرنه ظاهر قرآن در اجتماع و در خانه همه مسلمانان به وفور یافت می‌شود. پس آنچه سبب اهتمام باطنی به حرمت قرآن مجید می‌گردد عمل کردن به قرآن و پیاده نمودن احکام و دستورات آن در جامعه اسلامی است لذا عمل به قرآن، جز در سایه

^{۱۰} قرآن و پدیده‌های طبیعت از دید دانشمندان امروز - دکتر یحیی نظری - ص ۱۹

^{۱۱} در محضر بهجت - ج اول - ص ۱۷۵

^{۱۲} قرآن کریم - فرقان - ۳۰

تبعیت از اهل بیت (علیهم السّلام) مُیسّر نیست زیرا مُبین حقیقی قرآن یعنی رسول اکرم (ص)، اهل بیت (علیهم السّلام) را عدل و قرین قرآن معرفی نموده است. آنان هستند که در تفسیر قرآن و فهم معانی و مقاصد آن، بهترین مُفسّر و مُبین می باشند و با عمل به سخنان آنان، در حقیقت دستورات قرآن مجید در جامعه پیاده خواهد شد و گرنه قرآن بدون اهل بیت (علیهم السّلام) مورد سوء تفسیر دیگران واقع شده و توان حرکت دهی به جامعه و افراد را در جهت تکامل واقعی از دست خواهد داد. نسخه نجات بخش قرآن باید در متن زندگی و در زوایای مختلف به ویژه در بعد هدایت و تربیت و جهت گیری اساسی اجتماع حضور داشته باشد. مستکبران و مخالفان آن در عالم، به حقیقت تأثیر شگرف قرآن واقف بوده و هستند و در خارج کربان آن از متن زندگی انسان ها تا حدود زیادی موفق بوده اند. بی جهت نبود که یکی از نایندگان مجلس عوام انگلیس در هنگام نطق خود گفت: "تا زمانی که این کتاب (قرآن) در دست ما مانده است نمی توانیم بر آن ها حکومت کنیم!" و نیز برای درماندن مسلمانان از نایق قرآن گفتند: "آیات منتخبه به جای قرآن چاپ شود تا این که کل قرآن در دسترس مردم باشد." در آن بحر درس و یا عکسی باقی نماند! "لذا مسلمانان تا آن زمان که قرآن، این مجرعه را بار بار (که سعادت دنیا و آخرت همه جوامع بشری را تضمین نموده است) نصب العین خود قرار داده و درس زندگی خود ساخته بودند، سعادت و آقایی عزت و شرف در دنیا کسب کردند." آن چه که به اقرار غربی ها تا ششصد سال استاد اروپائیان بودند ولی از آن وقت که مسلمانان گول ظاهر غرب را خوردند و به سراغ مکتب های گوناگون رفتند و چنین کتاب ماندگار و دریای خردشمار معارف را از متن زندگی به کنج طاقچه ها و گوشه محراب ها سپردند، همه چیز خود را از دست دادند و از غرب هم چیزی به بدست نیاوردند و در مقابل بجز ذلت و خواری و بدبختی را استعمار و استثمار چیزی عایدشان نشد و بر سر آنان همان آمد که مشاهده می کنیم. به قوا و بزرگ ربانی آیت الله بهجت (ره): "اگر به قرآن درست عمل می کردیم، با عمل خود دبستان را جذب می کردیم، زیرا مردم غالباً بجز عده معدود، خواهان و طالب نور هستند و آنان که به اسلام و قرآن نگرویده اند، قاصرند و نور به آن ها عرضه نشده است. این گونه افراد به اعمال و رفتار ما نگاه می کنند که در ظاهر خوب و در باطن بد است و زیر و روی آن باهم تفاوت دارد! اگر راست می گوئیم که قرآن سلاح است، پس چه احتیاج به سلاح دیگر؟"

^{۱۲} در محضر بهجت - ج ۱ - ص ۳۰

^{۱۳} سیری در شان نزول قرآن - ص

^{۱۴} در محضر بهجت - ج ۲ - ص ۱۴

انسان باید در زندگی با قرآن مانوس شود زیرا انس با آن طراوت و شادابی روانی، اطمینان قلب و سکینه و آرامش در آدمی ایجاد می کند. کلام خدا بزرگترین سرمایه و دارایی یک مسلمان بوده و گنجینه ای است پایان ناپذیر که باید همواره گشوده و مورد نظر و عمل باشد. همچنان که امام سجاد(ع) می فرماید: "آیات قرآن گنجینه هایی هستند، پس هرگاه این گنجینه را گشودی، سزاوار است نگاه کنی که در آن چیست و از آن بهره ببری"^{۱۵}

با قرآن و در کنار قرآن بودن باعث افزون شدن علم و کم شدن جهل و نادانی در انسان می شود. امیر مؤمنان امام علی(ع) می فرماید: "وقتی از کنار قرآن بلند شوید چیزی بر شما افزوده شده است و آن هدایت است و چیزی از شما کم شده است و آن کوری و جهالت است"^{۱۶}

بازگشت به قرآن به بهره بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران آغاز شده و بار دیگر قرآن در متن اجتماع مردم قرار گرفته و پس از قرن ها دوباره نوای ملکوتی آن قلوب عاشقان را ملطف و نورس ساخته و عشق و علاقه و انگیزه عموم مردم بالاخص جوانان به تلاوت و تدبیر در آن حول نزول را به وجود آورده است. در این بازگشت هر کسی از راهی می آید و می خواهد به راهی بر آید، طالبان فراگیری در هر دری مشتاقانه زانوی خشوع فرو نهاده تا طلب فیض و معرفت نمایند و امروزه نتایج آن را در بیداری ملت های مسلمان منطقه به وضوح شاهد هستیم. بی تردید هیچ نیرویی در تهاجم بلاها بالاتر از ذکر خدا و قرآن نمی باشد که از این دو نیروی غیبی می سده بلاها را برده و امتحان را آسان نموده و به سعادت ابدی و حیات جاوید می رساند. بنابراین راه سعادت و مفتاح رحمت خیر دنیا و آخرت و شفای بیماران و چاره درماندگان و نجات برفتاران، تنها حق تعالی و عمل به دستورات قرآن است. پس دست به دعا می بریم که: "ای قرآن عزیز ای رفقه آسمانی، ای قانون بزرگ الهی، ای راهنمای سعادت بشر، ای خورشید تابان از افق غیب، ای مایه سربلندی ملت اسلام، ای درهم شکن اساس نادرستی ها! تو ملت ما را بیدار کن، تو جوانان وطن را هوشیار کن تو روح وحدت و برادری به آنان بده، تو قوه سلحشوری و حس فداکاری را در آن ها زنده کن، تو پشت و پناه جوانان باش"^{۱۷}

^{۱۵} اصول کافی - ج ۴ - کتاب فضل القرآن

^{۱۶} نهج البلاغه - خطبه ۱۷۶

^{۱۷} مناجات نامه امام خمینی (ره) - ص ۲۰ و کشف الاسرار - ص ۸۰